

Inspectierapport

Instandhouding rijksmonumenten
en beschermde stads- en
dorpsgezichten
Gemeente Schouwen-Duiveland

Erfgoedinspectie
augustus 2009

Inhoud

	Samenvatting	5
1	Inleiding	9
2	Kenschets gemeente Schouwen-Duiveland	11
2.1	Kengetallen	13
1.	Samenstelling gemeente Schouwen-Duiveland	13
2.	Aantal monumenten en beschermdde gezichten	13
3.	Financiële gegevens op jaarbasis	13
2.2	Actoren	14
3	Bevindingen en aanbevelingen	17
3.1	Domein resultaten	17
3.2	Domein effectiviteit	18
3.3	Domein waarborg	27
	Bijlage 1: Geraadpleegde documenten	35
	Bijlage 2: Werkmethodiek	37
	Bijlage 3: Afkortingen	39

Schouwen-Duiveland vanuit de lucht

Samenvatting

Naar aanleiding van de bevindingen komt de inspectie over de stand van zaken van monumentenzorg in de gemeente Schouwen-Duiveland tot conclusies die hieronder zijn samengevat.

De Erfgoedinspectie heeft in het kader van een gecombineerde inspectie naar de instandhouding van rijksmonumenten en beschermde gezichten gesprekken gevoerd met verschillende actoren, een rondrit over Schouwen-Duiveland gemaakt waarbij de beschermde dorpsgezichten van Dreischor en Noordgouwe werden bekeken, in het kader van de 'reality check' zes rijksmonumenten en vier projecten in de beschermde gezichten van Zierikzee en Brouwershaven bezocht alsmede alle bijbehorende dossiers bestudeerd. Op basis hiervan heeft de Erfgoedinspectie de indruk dat de rijksmonumenten en de beschermde stads- en dorpsgezichten in Schouwen-Duiveland in de meeste gevallen voldoende in stand worden gehouden en dat de procedures tot de vergunningverlening in het algemeen op de juiste wijze worden doorlopen. Ook is gebleken dat bij de meeste wijzigingen van de bezochte monumenten rekening is gehouden met de monumentale waarden. De monumenten worden in de regel goed onderhouden en beheerd.

Bij de gemeente Schouwen-Duiveland is ook een aantal andere zaken op het terrein van de monumentenzorg en cultuurhistorie goed geregeld. De gemeente heeft een adequate monumentenverordening uit 2006 die op dit moment wordt aangepast aan de actuele modelverordening van de VNG. In januari 2009 heeft de gemeente archeologiebeleid vastgesteld. Positief is ook dat bij de gemeente voldoende kennis aanwezig is op het gebied van restauratietechniek, wet- en regelgeving en financiële regelingen. Ook is er stedenbouwkundige kennis en deskundigheid op het gebied van ruimtelijke ordening bij de gemeente vertegenwoordigd.

De Erfgoedinspectie constateert echter ook een aantal punten waarop de monumentenzorg kan worden verbeterd. Bredere cultuurhistorische deskundigheid ontbreekt bijvoorbeeld bij de gemeente Schouwen-Duiveland en dat is mede gelet op de landelijke trend om meer gebiedsgericht monumentenzorg te bedrijven, wel gewenst. Ook is het opmerkelijk dat de gemeente de toelichtingen op de aanwijzing van drie van de vier beschermde gezichten niet in haar bezit heeft en deze dus ook niet bij ontwikkelingen en de opstelling van nieuwe bestemmingsplannen hanteert.

De interne informatievoorziening bij de gemeente is voldoende op orde. Daarbij merkt de Erfgoedinspectie op dat relevante cultuurhistorische informatie in de procedure van het bestemmingsplan Bebouwde Kom Zierikzee in een zeer laat

stadium werd verwerkt. Hierdoor ontstaat de indruk dat de interne afstemming niet altijd even goed verloopt. De informatieverstrekking naar particuliere eigenaren over financiële regelingen kan eveneens worden verbeterd.

Op basis van de reality check heeft de Erfgoedinspectie geconstateerd dat de monumentenvergunningsprocedures in de meeste gevallen op de juiste wijze worden doorlopen, maar dat ze niet altijd even transparant zijn en soms lang duren. Dat heeft onder meer te maken met het feit dat de in het kader van deze inspectie bestudeerde plannen in een vroeg stadium aan de monumentencommissie werden voorgelegd waardoor ze soms enkele keren terugkwamen in de vergadering. De gemeente geeft aan dat zij dit knelpunt anderhalf jaar geleden heeft onderkend en dat sindsdien plannen nog hooguit twee keer in de commissie worden gebracht, tenzij het om complexe projecten gaat.

Sinds anderhalf jaar maakt de gemeente Schouwen-Duiveland in haar besluiten over vergunningen tevens een duidelijk eigen gemeentelijke afweging. Dat was bij de plannen uit de reality check niet het geval waardoor de indruk werd gewekt dat de monumentencommissie de definitieve afweging maakte en de gemeente deze één op één over nam. In het kader van de transparantie is het van belang dat duidelijk wordt aangegeven dat de monumentencommissie een onafhankelijk adviesorgaan is en dat de gemeente de uiteindelijke afweging maakt.

De deskundigheid in de huidige monumentencommissie is beperkt tot een architect en een restauratiearchitect. Mede gezien de landelijke ontwikkelingen wat betreft gebiedsgerichte monumentenzorg is dat mager. De commissie werkt op dit moment ook niet op basis van een reglement wat de transparantie niet ten goede komt.

Binnen de gemeente Schouwen-Duiveland wordt vrijwel geen cultuurhistorisch onderzoek verricht voorafgaand aan de opstelling van een bestemmingsplan, een ruimtelijk plan of een wijziging van een rijksmonument. Door voorafgaand aan een plan cultuurhistorisch onderzoek uit te voeren ontstaat inzicht in de aanwezige waarden en kan hiermee bij het maken van het plan rekening worden gehouden.

Na de afgifte van de vergunning pakt de gemeente haar verantwoordelijkheid conform artikel 16 van de Monumentenwet 1988, de begeleiding van restauraties van monumenten, onvoldoende op. De twee medewerkers monumentenzorg worden voornamelijk voor beleidskwesties en vergunningen ingezet, maar hebben geen rol bij het toezicht. Dat laatste gebeurt in Schouwen-Duiveland door niet in de monumentenzorg geschoolde

toezichthouders. Omdat juist tijdens de werkzaamheden veel authentiek materiaal kan verdwijnen levert deze werkwijze risico's op voor de instandhouding van rijksmonumenten.

Bij artikel 19 procedures (tegenwoordig projectprocedures) in beschermde gezichten zou de gemeente de aanwezige cultuurhistorische waarden beter moeten betrekken. Op dit moment gebeurt dat nauwelijks omdat de bijdrage vanuit monumentenzorg hierbij beperkt is tot een procesmatige. Ook voor projecten aan de randen van beschermde gezichten is meer cultuurhistorische inbreng nodig. Op dit moment worden de medewerkers monumentenzorg noch de monumentencommissie hierbij betrokken. Deze plannen worden alleen door de welstandscommissie getoetst en deze heeft geen afstemming met de monumentencommissie. Op of direct buiten de grens van een aantal beschermde gezichten komt daardoor recent tot stand gekomen niet-passende bebouwing voor die een negatieve invloed heeft op het betreffende gezicht. Uit de reality check van de Erfgoedinspectie en een aantal gesprekken is tevens gebleken dat aanwezige cultuurhistorische waarden verdwijnen doordat de gemeenten bij plannen regelmatig economische overwegingen zonder zorgvuldige afweging zwaarder laat wegen.

De Erfgoedinspectie is van mening dat de gang van zaken bij een van de bezochte nieuwe ontwikkelingen in een beschermd gezicht als onzorgvuldig moet worden aangemerkt. Het betreft een herinrichtingsproject waarvoor de gemeente opdrachtgever was en waarbij niet is aangesloten bij de cultuurhistorische waarden van de locatie. De adviserende partijen zijn in een te laat stadium om advies gevraagd. De negatieve adviezen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de monumentencommissie en het negatieve ambtelijke advies vanuit oogpunt van monumentenzorg zijn vervolgens door het gemeentebestuur genegeerd. De Erfgoedinspectie vindt dit zorgelijk omdat deze adviseurs niet voor niets een rol in dergelijke processen hebben. Bovendien heeft de gemeente ten tijde van de uitvoering van dit project aangegeven dat deze inrichting voor het hele betreffende beschermde gezicht gepland staat. Tijdens de inspectie is gemeld dat dit niet meer aan de orde is, maar dat is tot op heden nergens vastgelegd.

De gemeente heeft op dit moment geen beleidsplan cultuurhistorie maar wil dit in 2009 opstellen. De gemeente heeft aangegeven dat zij voor die nota een eenzijdige benadering kiest. Ze wil vooral ingaan op de toeristische en economische potenties van het erfgoed en zal hiervoor een aantal beleidsuitgangspunten vastleggen. In de nota zal niet worden ingegaan op

zaken als een gemeentelijke restauratiefilosofie, cultuurhistorisch onderzoek, gebiedsgerichte monumentenzorg of de bijdrage die cultuurhistorisch erfgoed kan leveren aan ruimtelijke kwaliteit wat juist op landelijk niveau een belangrijke ontwikkeling is.

Overzicht van de belangrijkste aanbevelingen aan de gemeente:

Beleid

Zorg voor een actueel cultuurhistorisch beleid en besteed daarin naast het toeristische aspect ook aandacht aan zaken zoals cultuurhistorisch onderzoek, de gemeentelijke restauratiefilosofie en gebiedsgerichte monumentenzorg.

Advisering

Zorg voor een adviesorgaan met bredere deskundigheden dan nu het geval is, dat onafhankelijk werkt en adviseert vanuit oogpunt van monumentenzorg.

Overweeg de monumentencommissie een adviesrol te geven bij plannen aan de buitenranden van de beschermde gezichten of zorg op zijn minst voor afstemming hierover tussen de monumenten- en welstandscommissie.

Stel in het kader van de transparantie een reglement op de monumentencommissie vast.

Besluit

Zorg ervoor dat de gemeentelijke afweging bij verschillende adviezen ten behoeve van de monumentenvergunning duidelijk in het B&W-besluit is opgenomen.

Zorg voor een zorgvuldige afweging van de cultuurhistorische en economische belangen.

Kennis

Zorg voor bredere cultuurhistorische kennis die inhoudelijk bij ruimtelijke processen kan worden ingezet.

Toezicht en handhaving

Zorg dat op zijn minst het toezicht bij restauraties wordt uitgeoefend door in de monumentenzorg geschoolde medewerkers.

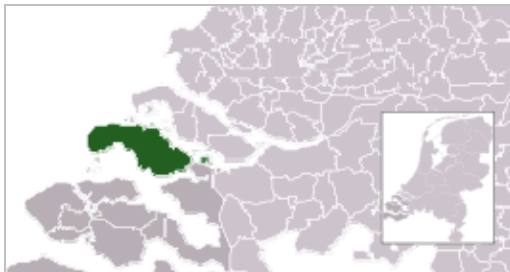
Nederland kent ruim 51.000 rijksmonumenten en 350 rijksbeschermden stads- en dorpsgezichten die door het Ministerie van OCW en wat betreft de gezichten ook door het Ministerie van VROM zijn aangewezen op grond van hun cultuurhistorische waarde.

De Erfgoedinspectie ziet toe op de naleving van de Monumentenwet 1988 en neemt daarbij de omgang met de cultuurhistorische waarden als uitgangspunt. Doel van de inspectie is het bereiken van een kwaliteitsverbetering van de monumentenzorg en de zorg voor de beschermde gezichten in de betreffende gemeenten. Daarbij gaat het om de juiste balans tussen de noodzakelijke vitaliteit en de bijzondere historische waarden.

Dit rapport gaat over de inspectie die de Erfgoedinspectie heeft uitgevoerd naar de omgang met de rijksmonumenten en de beschermde stadsgezicht van de gemeente Schouwen-Duiveland. De inspectiebezoeken vonden plaats op 18 en 19 mei 2009; de archeologie komt zijdelings aan de orde.

In deze inspectie ligt de focus op 'instandhouding'; daarvoor is de gemeente de belangrijkste geïnspecteerde. De gemeente heeft immers ingevolge de Monumentenwet 1988 de eerstelijns taken en bevoegdheden op het gebied van de instandhouding van rijksmonumenten en beschermde gezichten. Naast het gemeentebestuur en zijn medewerkers spelen ook andere betrokkenen een rol. Zo vinden gesprekken plaats met de monumentencommissie, de regioconsulenten van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de provincie, historische verenigingen en initiatiefnemers. De gemeente wordt dus niet alleen geïnspecteerd als bestuurlijke eenheid, maar vooral als entiteit, als gebied waarbinnen verschillende betrokkenen actief zijn.

Het betrokken gemeentebestuur krijgt met dit inspectierapport inzicht in de kwaliteit van de monumentenzorg en die van de zorg voor de beschermde gezichten ten tijde van het inspectieonderzoek. Het rapport kan worden gebruikt om betrokkenen te informeren, beleid bij te stellen en interne verbeteringen uit te zetten. Op deze wijze wil de Erfgoedinspectie de gemeente stimuleren een kwalitatief monumentenbeleid te voeren.

Gemeente Schouwen-Duiveland

Leeswijzer

Het document is als volgt opgebouwd: hoofdstuk 2 gaat in op het profiel van de gemeente, inclusief een beschrijving van de actoren die in die gemeente werkzaam zijn. In hoofdstuk 3 worden de bevindingen met betrekking tot beleid en uitvoering uitgewerkt per domein. Per onderdeel worden waar mogelijk aanbevelingen ter verbetering gedaan. Deze aanbevelingen zijn gericht aan de gemeente, omdat daar de mogelijkheden en de bevoegdheden liggen om de verbeterpunten uit te voeren en/of te coördineren. Alleen onder de paragraaf *Advisering* zijn de aanbevelingen niet alleen aan de gemeente maar ook aan het betreffende adviesorgaan gericht.

Het document wordt afgerond met een drietal bijlagen: een overzicht van geraadpleegde documenten, een beschrijving van de werkmethode en een lijst met gebruikte afkortingen.

In dit hoofdstuk wordt de situatie in de gemeente Schouwen-Duiveland beschreven voor zover deze van toepassing is op de monumentenzorg. Naast een korte ruimtelijk-historische beschrijving van het grondgebied van de gemeente wordt in kengetallen en in een opsomming van actoren een beeld gevormd van de belangrijkste randvoorwaarden voor de monumentenzorg in Schouwen-Duiveland.

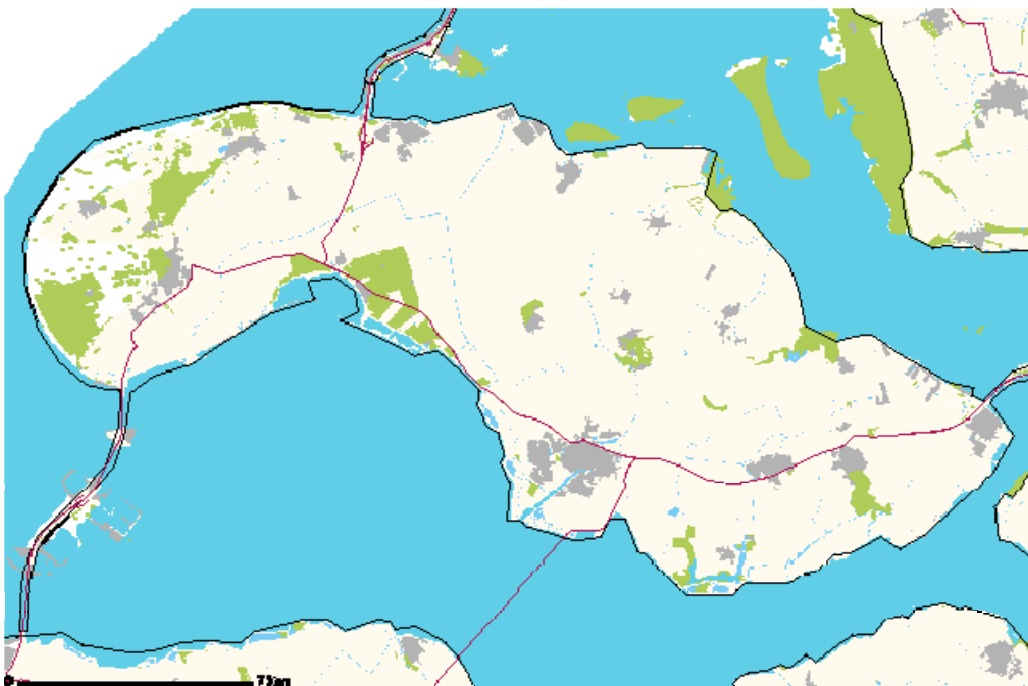
De gemeente Schouwen-Duiveland is op 1 januari 1997 gevormd uit de voormalige gemeenten Brouwershaven, Bruinisse, Duiveland, Middenschouwen, Westerschouwen en Zierikzee. De huidige gemeente bestaat uit een groot aantal oude kernen, namelijk de steden Brouwershaven en Zierikzee, de dorpen Bruinisse, Burgh, Dreischor, Ellemeet, Haamstede, Kerkwerve, Noordgouwe, Noordwelle, Oosterland, Ouwerkerk, Renesse, Scharendijke, Schuddebeurs, Serooskerke, Sirjansland en Zonnemaire en de buurtschappen Brijdorpe, Burghsluis, Elkerzee, Looperskapelle, Moriaanshoofd, Nieuwerkerke en Westenschouwen. Vier van deze kernen zijn aangewezen als rijksbeschermd stads- of dorpsgezichten, namelijk Brouwershaven (1973), Dreischor (1972), Noordgouwe (1996) en Zierikzee (1971).

Schouwen-Duiveland is het meest noordelijke eiland van de provincie Zeeland. Aanvankelijk bestond het uit vier eilanden: Schouwen, Duiveland, Dreischor en Bommede, maar deze zijn in de loop van de tijd aan elkaar gegroeid. Het huidige eiland bestaat uit verschillende soorten gebieden. De Platte van Schouwen is een gebied met oude zeeklei met grasland waar van oudsher vooral veelteelt voor kwam. In de Westhoek van Schouwen is sprake van een overgang van zand naar klei en op deze schrale grond werd op kleine percelen veeteelt bedreven. In het Oudland van Schouwen bevinden zich veel kreekruggronden met bouwland en poelgronden met grasland waardoor hier vooral gemengd bedrijf aanwezig was. In het zuidelijke deel van de Noordgouwepolder kwamen bij Schuddebeurs vanaf de zeventiende eeuw buitenplaatsen voor de rijke burgers uit Zierikzee tot stand. Op Schouwen-Duiveland werd eeuwenlang vooral graan en meekrap verbouwd, maar aan het einde van de negentiende eeuw kwam de aardappel- en suikerbietenteelt op. Bij de watersnoodramp van 1953 liep heel Schouwen onder en raakte de grond verzilt. Na de ramp werd de Herverkavelingwet Noodgebieden vastgesteld en tengevolge daarvan veranderde het landschap

radicaal. De gronden werden diep geploegd en geëgaliseerd en de kavels werden tot driemaal vergroot.

Het middeleeuwse Zierikzee was van oudsher de hoofdstad van het eiland. Brouwershaven volgde op de tweede plaats. Eén van de oudste nederzettingen van het eiland is Burgh dat is ontstaan bij een laatnegende-eeuwse ringwalburg die voor een groot deel bewaard is gebleven. Ook is een aantal kerkringdorpen aanwezig zoals Dreischor en Noordgouwe waar de gracht rond de kerk nog is behouden.

In de Nieuwlandpolder kwamen voorstraatdorpen zoals Bruinisse tot stand en ook is sprake van enkele dijkdorpen. Op Schouwen bevinden zich ook enkele dijkdorpen zoals Ellemeet en Scharendijke en wegdorpen zoals Sirjansland en Zonnemaire. Een aparte groep wordt gevormd door de 'Wüstungen', nederzettingen die tot slechts enkele huizen zijn vervallen met bijvoorbeeld een kerkhof of vliedberg zoals Looperskapelle.

Gemeente Schouwen-Duiveland (bron: KICH)

2.1 Kengetallen

1. Samenstelling gemeente Schouwen-Duiveland

Samenstelling	Aantal
Aantal inwoners (1-1-2008)	34.994
Oppervlakte	488,65 km ²

2. Aantal monumenten en beschermde gezichten

Soort	Aantal
Rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten	4
Gemeentelijke stads- en dorpsgezichten	0
Rijksmonumenten volgens opgave gemeente	807
Rijksmonumenten volgens opgave RCE*	793
Provinciale monumenten	
Gemeentelijke monumenten	400
Archeologische monumenten	11

* Het verschil in aantal rijksmonumenten volgens opgave van de gemeente en die van de RACM heeft te maken met een andere manier van tellen. De RACM telt complexen als één monument en gemeenten vaak niet.

3. Financiële gegevens op jaarbasis

Soort	Bedrag
Bijdrage Rijk (budgetten 2006-2011)	€ 176.545,- per jaar
Eigen middelen (op jaarbasis)	
- Tbv instandhouding rijksmonumenten	€ 15.400,-
- overige middelen, bijv. tbv Open Monumentendag	€ 4.500,-

2.2 Actoren

A. *Gemeente*

Aantal fte's beleidsmatig uitvoerend t.b.v. monumentenzorg	0,5
Aantal fte's uitvoerend t.b.v. monumentenzorg	1,5

Monumentenzorg is binnen de gemeente Schouwen-Duiveland ondergebracht bij de afdeling Ruimte en Milieu. De portefeuillehouder monumentenzorg heeft ook ruimtelijke ordening en archeologie onder zich.

B. *Provincie*

De provincie Zeeland heeft een rol in de advisering over restauraties en wijzigingen van rijksmonumenten die gesitueerd zijn buiten de bebouwde kom. In de onderhavige inspectie was dat bij één van de bezochte objecten uit de reality check het geval.

De provincie had volgens de (oude) Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) een wettelijke rol bij de zorg voor het beschermde stadsgezicht, namelijk wat betreft het afgeven van een verklaring van geen bezwaar bij verplichte aanhoudingen van de beslissing op aanvragen om bouw- of aanlegvergunning. Ook werd zij ingeschakeld in het overleg in het kader van artikel 10 Besluit Ruimtelijke Ordening, dat plaatsvond bij de voorbereiding van een structuurplan of een bestemmingsplan. Gedeputeerde Staten moesten het bestemmingsplan voor het beschermde gezicht goedkeuren.

C. *Adviescommissie*

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft een welstands- en een monumentencommissie die vanuit de Vereniging Dorp, Stad en Land worden georganiseerd. De plaatselijke monumentencommissie bestaat uit twee leden.

D. *Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)*

De RCE adviseert de gemeente over restauraties en wijzigingen van rijksmonumenten en kan adviseren over ingrepen in het beschermde stads- of dorpsgezicht. Volgens de WRO kon deze organisatie waar nodig worden ingeschakeld in het overleg in het kader van artikel 10 Besluit op

de Ruimtelijke Ordening 1985, dat plaatsvond bij de voorbereiding van een structuurplan, een bestemmingsplan of een vrijstelling volgens artikel 19.1 van de WRO. In het nieuwe Besluit ruimtelijke ordening is het overleg, zij het in andere bewoordingen, gehandhaafd. Bij het nemen van een projectbesluit geldt de overlegverplichting onverkort.

E. Stichtingen en Verenigingen

Binnen de gemeente is de Vereniging Stad en Lande actief. Deze stichting heeft de volgende doelstellingen: bevorderen en behoud van de stedelijke en landschappelijke schoonheid op het voormalige eiland Schouwen-Duiveland. Het bevorderen van de kennis van dit gebied. En bestudering van de levensomstandigheden, gewoonten en gebruiken van de mensen die op Schouwen-Duiveland wonen of woonden. In dat kader volgt zij de gemeente kritisch en brent zij het cultuurhistorisch belang naar voren.

F. Eigenaren, projectontwikkelaars, architecten en aannemers

Eigenaren zijn als eerste verantwoordelijk voor de instandhouding van hun eigen rijksmonument. Zij onderhouden het object en maken plannen voor restauraties, die meestal door architect en aannemer worden geconcretiseerd en uitgevoerd.

Projectontwikkelaars en andere initiatiefnemers zijn samen met de betreffende architecten en aannemers verantwoordelijk voor nieuwe ontwikkelingen in het beschermde gezicht.

In het Waarderingskader Instandhouding Rijksmonumenten en het Waarderingskader Instandhouding beschermde stads- en dorpsgezichten (zie www.erfgoedinspectie.nl) zijn kwaliteitskenmerken en indicatoren aangegeven. Hieronder wordt per domein ingegaan op deze kwaliteitskenmerken en indicatoren in de gemeente Schouwen-Duiveland.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek komt de inspectie tot de hieronder genoemde bevindingen. Daar waar de inspectie het nodig vindt, worden aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen komen voort uit de bevindingen en hebben als doel een accent te leggen op de meest in het oog springende zaken die voor verbetering vatbaar zijn. Op basis van dit rapport vraagt de Erfgoedinspectie aan de gemeente - en daar waar nodig andere betrokkenen - om een reactie te geven op deze aanbevelingen.

3.1 Domein resultaten

Vraagstelling: de beschermde stads- en dorpsgezichten en rijksmonumenten worden zorgvuldig in stand gehouden

Dit domein gaat in op de vraag of de beschermde waarden sinds de aanwijzing op aanvaardbaar niveau zijn behouden. Daarbij gaat het erom of het monument en het beschermde gezicht in goede staat verkeert en of er een visie op instandhouding is, die is gericht op de waarden van het erfgoed.

Beschermde waarden

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: zijn de waarden van het beschermde monument, sinds de aanwijzing, zorgvuldig behouden
- Beschermde gezichten: zijn de waarden van het beschermde gezicht sinds de aanwijzing zorgvuldig behouden.

Conclusie:

Op basis van de rondgang over Schouwen-Duiveland en de reality check komt de Erfgoedinspectie tot de conclusie dat de beschermde waarden van de rijksmonumenten en die van de beschermde gezichten binnen de gemeente Schouwen-Duiveland voldoende zijn behouden.

De Erfgoedinspectie heeft hierbij een aantal kanttekeningen. De procedures tot de vergunningverlening bij rijksmonumenten worden in de meeste gevallen op de juiste wijze doorlopen. De gemeente pakt haar verantwoordelijkheid

conform artikel 16 van de Monumentenwet 1988 wat betreft het begeleiden van restauraties en verbouwingen van monumenten echter onvoldoende op. De medewerkers monumentenzorg zijn hierbij niet betrokken. Het toezicht op de uitvoering van de werkzaamheden gebeurt door niet op dit vakgebied geschoolde medewerkers. Bij elke wijziging van een monument staan echter de aanwezige cultuurhistorische waarden onder druk en is specifieke deskundigheid op het gebied van de monumentenzorg van groot belang. Voor alle werkzaamheden aan de zes bezochte objecten uit de 'reality check' is een monumentenvergunning afgegeven en de restauraties zijn in het algemeen voldoende zorgvuldig uitgevoerd.

Vijf van de zes bezochte rijksmonumenten zijn in de afgelopen vijf jaar gewijzigd en/ of gerestaureerd en verkeren in goede staat. Het zesde object werd ten tijde van de inspectie gerestaureerd. De aandacht en zorg van de betreffende eigenaren voor hun monument blijkt onder meer uit deze restauraties. De visie van de meeste eigenaren is, naast het streven naar wooncomfort, mede bepaald door de wens tot behoud van het monument. De eigenaren hebben geen lange termijnplanning voor het plegen van onderhoud, maar wel laten enkelen hun pand door gespecialiseerde bedrijven periodiek inspecteren op de bouwkundige staat. Bij nieuwe ontwikkelingen in de beschermde gezichten is in redelijke mate rekening gehouden met de aanwezige cultuurhistorische waarden en de historische structuur. Voor de buitenranden van de beschermde gezichten bestaat binnen de gemeente geen aandacht uit cultuurhistorisch oogpunt.

3.2 Domein effectiviteit

Vraagstelling: Het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig

In dit domein wordt ingegaan op het verloop van het proces bij onder andere vergunningverlening. Daarbij is het van belang dat ten behoeve van wijzigingen of nieuwe ontwikkelingen cultuurhistorisch onderzoek wordt verricht. Ook de kwaliteit van de diverse adviezen, de vergunningen en de besluitvorming worden getoetst.

Onderzoek

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: is er deugdelijk onderzoek verricht op cultuurhistorisch en/of bouwhistorisch gebied

- Beschermde gezichten: is er deugdelijk onderzoek verricht op cultuurhistorisch gebied.

Conclusie:

Er vindt vrijwel geen cultuurhistorisch onderzoek plaats voorafgaand aan de planontwikkeling bij rijksmonumenten en de beschermde stads- en dorpsgezichten.

Aanbevelingen:

- Vraag standaard bij grootschalige restauraties van monumenten en bij ruimtelijke ontwikkelingen in de beschermde gezichten om een cultuurhistorisch onderzoek.
- Stel criteria op om te bepalen in welke gevallen een dergelijk onderzoek verplicht is en hoe diepgaand dat moet zijn.
- Zorg ervoor dat de uitkomsten van dergelijke onderzoeken worden geïmplementeerd in de plannen.

Bij één van de bezochte rijksmonumenten uit de reality check wordt op initiatief van de eigenaar voor een bepaald onderdeel van het gebouw bouwhistorisch onderzoek verricht. Bij de overige vijf objecten is dat niet gebeurd en dat geldt ook voor cultuurhistorisch onderzoek ten behoeve van de vier nieuwbouwontwikkelingen die de Erfgoedinspectie in twee van de vier beschermde gezichten heeft bezocht. Hetzelfde is aan de orde bij de historische paragraaf van het bestemmingsplan Bebouwde Kom Zierikzee. De gemeente Schouwen-Duiveland heeft volgens haar eigen monumentenverordening uit 2006 de mogelijkheid om dergelijk onderzoek te vragen, maar doet dit naar eigen zeggen slechts in enkele gevallen.

Bestemmingsplannen

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: niet van toepassing
- Beschermde gezichten: is de bescherming van het gezicht door middel van een bestemmingsplan effectief geregeld.

Conclusie:

De bescherming van het stadsgezicht Zierikzee is effectief geregeld door het in 2009 vastgestelde bestemmingsplan. Belangrijke cultuurhistorische informatie is echter pas in het laatste stadium van de vaststelling toegevoegd. Voor de overige drie gezichten zijn bestemmingsplannen van kracht die ouder zijn dan

10 jaar. De toelichtingen op de aanwijzing ontbreken in drie van de vier gevallen.

Aanbevelingen:

- Zorg bij de actualisatie van bestemmingsplannen voor beschermde gezichten dat de toelichting op de aanwijzing van het beschermde gezicht bij de gemeente beschikbaar is.
- Zorg voor een tijdige inhoudelijke inbreng vanuit monumentenzorg.

De Erfgoedinspectie heeft zich bij deze inspectie geconcentreerd op het in 2009 vastgestelde bestemmingsplan Bebouwde Kom Zierikzee, onder andere omdat daarin drie van de vier bezochte projecten in zijn gelegen. Het bestemmingsplan is consoliderend en omvat behalve het beschermde stadsgezicht ook een deel van de stad daarbuiten. In het bestemmingsplan is een historische paragraaf opgenomen. Deze is echter niet gebaseerd op de toelichting op de aanwijzing (1971) van de binnenstad als beschermd stadsgezicht omdat de gemeente deze toelichting niet meer in bezit heeft. Alleen de toelichting op de aanwijzing (1996) van Noordgouwe is bij de gemeente aanwezig. Die van de beschermde gezichten Brouwershaven (1973) en Dreischor (1972) ontbreken eveneens. Deze toelichtingen geven per gebied de ruimtelijke karakteristiek waarop in bestemmingsplannen voor en projecten in beschermde gezichten op kan worden voort geborduurd. De historische paragraaf van het recent vastgestelde bestemmingsplan Bebouwde Kom Zierikzee is mede gebaseerd op de geschiedkundige informatie die in het vorige bestemmingsplan was opgenomen.

Overige en onder meer interne cultuurhistorische informatie is pas in een laat stadium van de totstandkoming van het bestemmingsplan verwerkt. Wat betreft archeologie is dat goed verklaarbaar omdat het definitieve archeologisch beleid in de eindfase van het bestemmingsplan werd vastgesteld en het ook toen pas kon worden geïmplementeerd. De Erfgoedinspectie vindt het echter opmerkelijk dat feitelijke informatie zoals een correcte aanduiding van monumenten pas in de fase van zienswijzen is aangevuld.

Planvorming

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: is er een deugdelijk plan voor het rijksmonument opgesteld
- Beschermde gezichten: niet van toepassing

Conclusie:

Voor alle bezochte objecten uit de reality check is een deugdelijk plan opgesteld.

De plannen voor de zes bezochte rijksmonumenten waren alle ontvankelijk en de werkzaamheden zijn meestal goed aangegeven en beargumenteerd. De restauratieplannen gingen in de meeste gevallen uit van het behoud en herstel van de aanwezige waarden uit het oogpunt van monumentenzorg.

Planbehandeling

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: is de werkwijze bij het verlenen van vergunningen correct
- Beschermde gezichten: zijn bij de planbehandeling de cultuurhistorische waarden van het beschermde gezicht kaderstellend.

Conclusie:

De planbehandeling bij zowel rijksmonumenten als plannen in beschermde gezichten is voldoende .

Bij de planbehandeling van projecten in de beschermde gezichten zijn de cultuurhistorische waarden niet kaderstellend.

Aanbevelingen:

- Neem de adviezen van deskundige adviesorganen serieus in overweging.
- Geef de medewerkers monumentenzorg naast een procesmatige inbreng ook de mogelijkheid van een inhoudelijke bijdrage in het ruimtelijk planproces.

Een vergunningsprocedure voor rijksmonumenten omvat het in behandeling nemen van de aanvraag, de ontvankelijkheidstoets, de advisering door de RCE en de monumentencommissie, de belangenafweging en de beslissing op de aanvraag. De Erfgoedinspectie heeft geconstateerd dat deze vergunningsprocedure binnen de gemeente Schouwen-Duiveland voor het grootste deel goed verloopt, maar niet altijd even transparant is. Uit de reality check is gebleken dat de gemeente Schouwen-Duiveland plannen waar volgens haar vooroverleg nodig is direct voorlegde aan de monumentencommissie. Dat gebeurde soms zo veelvuldig dat de monumentencommissie als verdragende factor in het vergunningsproces werd gezien. De gemeente geeft aan dat dit sinds circa anderhalf jaar sterk verbeterd is en dat de meeste plannen nog maar een á twee keer in de

commissie worden behandeld. De gemeente voert nu vanuit haar eigen verantwoordelijkheid vooroverleg zodat plannen in een later en rijper stadium aan de adviescommissie worden voorgelegd.

Bij de procedure van één van de bezochte rijksmonumenten heeft de gemeente de termijn overschreden.

Initiatiefnemers van projecten in beschermde gezichten worden in de correspondentie gewezen op de ligging van hun project in het beschermde gezicht. Ook wordt wanneer dat aan de orde is, gewezen op het feit dat de locatie is gelegen in een archeologisch waardevol gebied.

De gemeente geeft aan dat de procedures bij initiatieven in de beschermde gezichten beginnen en eindigen bij de gemeentelijke monumentenzorg, maar de inbreng is vooral procesmatig. De medewerkers monumentenzorg hebben bij ontwikkelingen in beschermde gezichten weinig inhoudelijke cultuurhistorische inbreng. De gemeente begeleidt de ruimtelijke ordeningsprocedure en de monumentencommissie voert de welstandstoets in beschermde gezichten uit. De gemeente heeft de laatste jaren tevens een stedenbouwkundige in dienst die bij dit soort ontwikkelingen wordt betrokken. Laatstgenoemde partijen kijken echter vooral naar de architectonische en/of ruimtelijke kwaliteit van een plan. Een relatie met de aanwezige cultuurhistorische waarden wordt hierbij te weinig gelegd. Dit levert risico's op voor de instandhouding van de beschermde gezichten.

De Erfgoedinspectie is van mening dat de gang van zaken bij een van de bezochte nieuwe ontwikkelingen, een herinrichtingsplan in een van de beschermde gezichten, als onzorgvuldig moet worden aangemerkt. Het betreft hier een project waarvoor de gemeente opdrachtgever was en waarbij niet is aangesloten bij de vroegere functie en het karakter van de locatie. De gemeente heeft voor dit project eerst draagvlak gecreëerd bij de burgers. Pas toen het plan vrijwel afgerond was heeft de gemeente de adviserende partijen om advies gevraagd. De negatieve adviezen van de RCE, de monumentencommissie en het negatieve ambtelijke advies vanuit oogpunt van monumentenzorg zijn vervolgens door het gemeentebestuur genegeerd. De Erfgoedinspectie vindt dit zorgelijk omdat deze adviseurs, bestaande uit deskundigen op het gebied van cultuurhistorie, niet voor niets een rol in dergelijke processen hebben. De gemeente heeft ten tijde van de uitvoering van dit project vastgesteld dat ze deze inrichting in het hele betreffende beschermde gezicht wilde toepassen. Tijdens de inspectie is gemeld dat dit nu niet meer aan de orde is, maar dat is tot op heden nergens vastgelegd. Bij de reality check is tevens gebleken dat het gemeentebestuur een aantal keren voorbij is gegaan aan het belang van een zorgvuldige procedure en

afweging. Deze handelwijze doet zich vooral voor bij een lange doorlooptijd van procedures.

Advisering

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: doen de adviezen recht aan de waarden van het monument
- Beschermde gezichten: doen de adviezen recht aan de waarden van het beschermd gezicht.

Monumentencommissie

Conclusie:

De monumentencommissie betreft niet alleen de cultuurhistorische waarden bij haar advies, maar ook andere overwegingen. Daardoor doen de adviezen niet altijd recht aan de waarden van het monument of het beschermde gezicht.

Aanbevelingen aan de monumentencommissie en aan de gemeente:

- Benadruk de onafhankelijke rol van de monumentencommissie en zet deze alleen in voor taken die zij conform de Monumentenwet en de gemeentelijke verordening dient te vervullen.
- Draag er zorg voor dat naast de restauratietechnische kennis ook bouw- en architectuurhistorische en stedenbouwkundige kennis in de monumentencommissie voorhanden is.
- Stel in het belang van de transparantie een reglement vast waarin de werkwijze van de monumentencommissie duidelijk is vastgelegd.

De monumentencommissie in de gemeente Schouwen-Duiveland wordt georganiseerd vanuit de stichting Dorp, Stad en Land (DSL), een regionaal werkende adviesorganisatie voor de provincies Zeeland en Zuid-Holland. In de praktijk huurt de gemeente twee leden van deze stichting in om de advisering voor monumenten en welstandsaspecten in beschermde gezichten te verzorgen. Deze leden kunnen terugvallen op de grote monumentencommissie van de vereniging wat af en toe gebeurt bij complexe of belangrijke aanvragen. De werkwijze van de monumentencommissie is voldoende professioneel. Een van beide medewerkers monumentenzorg van de gemeente verzorgt het secretariaat. De commissie werkt in zijn advisering met de beoordelingscriteria die door Dorp, Stad en Land zijn opgesteld. Tot 2007 werd tweejaarlijks een jaarverslag van de monumentencommissie opgesteld, maar dat van 2007-2009 is nog niet verschenen.

De monumentencommissie bezoekt regelmatig objecten ter voorbereiding van haar advies en adviseert in de regel tijdig. De adviezen zijn in de meeste gevallen deskundig. Wel is tijdens de gesprekken over nieuwbouwontwikkelingen in beschermde gezichten twee keer aangegeven dat, bij meerdere behandelingen van hetzelfde plan, tussentijds van mening wordt veranderd door het adviesorgaan. Dit leidt tot onduidelijkheid bij de aanvrager en tot vertraging in de procedure.

De vertegenwoordigde deskundigheid in de commissie van Schouwen-Duiveland is beperkt tot een restauratiearchitect en een architect. De Erfgoedinspectie vindt dat mager gezien de landelijke ontwikkelingen waarbij cultuurhistorie een nadrukkelijker plaats in ruimtelijke procedures krijgt. De commissieleden in Schouwen-Duiveland geven zelf ook aan dat een overleg in breder verband met meer deskundigheden meerwaarde zal hebben.

Bij de reality check die de Erfgoedinspectie tijdens deze inspectie heeft uitgevoerd heeft de gemeente vijf van de zes adviezen van de RCE naast zich neergelegd. Dat gebeurde onder andere door het advies van de RCE aan de monumentencommissie voor te leggen. De commissie gaat soms om andere redenen dan vanuit monumentenoogpunt alsnog met een plan akkoord en stelt vervolgens een motivatie op waarbij tevens wordt aangegeven waarom het advies van de RCE niet hoeft te worden gevolgd. Hierdoor ontstaat de indruk dat de monumentencommissie 'toestemming' verleent voor een plan.

In de besluiten over de vergunningen van de zes objecten uit de reality check, was de eigen gemeentelijke afweging niet opgenomen. De gemeente heeft aangegeven dat zij sinds circa anderhalf jaar de gemeentelijke afweging duidelijk in het B&W besluit en het bijbehorende ambtelijke advies opneemt. De Erfgoedinspectie is van mening dat het de transparantie van de commissie ten goede komt als de taken, de samenstelling en de werkwijze in het algemeen in een reglement wordt vastgelegd. Een dergelijk reglement is er op dit moment niet. Verdere professionalisering van de commissie is aan te bevelen vanwege de beleidswijziging van de Monumentenwet ten aanzien van de adviesplicht waardoor nu een groter beroep wordt gedaan op de deskundigheid en professionaliteit van monumentencommissies.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Conclusie:

De adviezen van de RCE doen recht aan het monumenten en de beschermde gezichten, maar zijn soms erg gedetailleerd. De deskundigheid van de RCE wordt door de gemeente niet altijd benut.

Aanbeveling aan de RCE:

- Houd bij hoe de gemeente de adviezen afweegt en zorg voor structureel overleg.

Aanbeveling aan de gemeente:

- Benut de deskundigheid van de RCE.

De adviezen van de RCE zijn duidelijk en deskundig, maar in sommige gevallen erg gedetailleerd. De RCE heeft bij twee van de zes objecten de adviestermijn overschreden.

De RCE wordt bij (restauratie)plannen voor rijksmonumenten pas na vooroverleg tussen de gemeente en de monumentencommissie, in het formele traject geraadpleegd. Hierdoor loopt de RCE bij plannen van rijksmonumenten vaak achter de feiten aan. Dit komt tot uitdrukking bij vijf van de zes bezochte rijksmonumenten waar de negatieve adviezen door de gemeente naast zich neer zijn gelegd. Ondanks het feit dat zowel door de gemeente als de RCE is aangegeven dat het hier om incidenten gaat, vindt de Erfgoedinspectie het opmerkelijk dat dit voor de RCE geen reden is geweest voor overleg met de gemeente Schouwen-Duiveland. In een dergelijk overleg had kunnen worden uitgewisseld waarom de adviezen zijn genegeerd en besproken hoe dit in de toekomst zou kunnen worden voorkomen.

Besluit

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: doet het besluit recht aan de waarden van het monument
- Beschermde gezichten: doet het besluit tot vrijstelling recht aan de waarden van het beschermd gezicht.

Conclusie:

De vergunningen van de bezochte rijksmonumenten en de projecten in de beschermde gezichten doen recht aan de waarden van de monumenten en gezichten. De Erfgoedinspectie plaatst hier echter een aantal kanttekeningen bij.

Aanbevelingen:

- Volg de ruimtelijke ordeningsprocedures op de juiste manier zodat een zorgvuldige afweging van de cultuurhistorische waarden plaats vindt.

De vergunningen van de rijksmonumenten uit de reality check doen recht aan de waarden van het monument en in de vergunningen worden de afwegingen gemotiveerd. Zoals hierboven geschetst kan de gemeente haar eigen afweging duidelijker in de besluiten aangeven.

Wat betreft de beschermde gezichten was bij een van de projecten geen sprake van een afwijking van het bestemmingsplan en bij twee van de vier bezochte projecten ging het om een geringe afwijking en kon worden volstaan met een artikel 19 lid 3 procedure (WRO).

Bij het vierde project ging het aanvankelijk om een artikel 19 lid 1 of 2 procedure. Bij het betreffende project in het beschermde gezicht was sprake van strijdigheid door de voorgestelde kapvorm van een onderdeel van het plan. In het bestemmingsplan werd hier vanwege de ligging in het beschermde gezicht expliciet een andere kapvorm voorgeschreven. De ontwikkelaar besloot toen eerst een vergunning te vragen voor die delen van het plan die wel conform het bestemmingsplan konden worden uitgevoerd. Tijdens het inspectiebezoek van de Erfgoedinspectie bleek dat de omstreden kapvorm in een later stadium ondanks de strijdigheid met het bestemmingsplan is gerealiseerd. Dit is gebeurd zonder ruimtelijke ordeningsprocedure waardoor de waarden van het beschermde gezicht niet op een juiste manier zijn afgewogen.

Uitvoering

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: doen de werkzaamheden recht aan de waarden van het monument
- Beschermde gezichten: niet van toepassing

Conclusie:

Bij de meeste objecten uit de reality check doen de werkzaamheden recht aan de waarden van het monument. Wel ontbreken revisietekeningen.

Aanbevelingen:

- Vraag na afronding van een restauratie of wijziging van een rijksmonument om een revisietekening.

De meeste werkzaamheden worden uitgevoerd conform de vergunning en de werkzaamheden worden in de regel deskundig uitgevoerd. Van geen van de

bezochte objecten is een schriftelijke verantwoording of revisietekening aangetroffen.

Beheer en onderhoud

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: is de instandhouding van het monument voldoende gewaarborgd
- Beschermde gezichten: niet van toepassing

Conclusie:

Bij de bezochte en gerestaureerde objecten is sprake van een juist beheer en de panden zijn goed onderhouden.

3.3 Domein waarborg

Vraagstelling: de zorg voor de rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten is verzekerd

Bij dit domein gaat het erom of de monumentenzorg en cultuurhistorie binnen de gemeente goed is ingebed. Van belang is dat ten behoeve van de instandhouding van rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten voldoende kennis aanwezig is en dat deze kennis adequaat wordt toegepast. Ook wordt getoetst of er sprake is van vastgesteld cultuurhistorisch beleid en of de monumenten in de vigerende bestemmingsplannen zijn opgenomen. Daarnaast is het van belang dat de gemeente zorgt voor een adequaat systeem van toezicht en handhaving, voor goede informatieoverdracht en voor een ordentelijke dossiervorming, en dat zij oog heeft voor de maatschappelijke meerwaarden van cultuurhistorie.

Kennis

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: is er voldoende actuele kennis beschikbaar op het gebied van de monumentenzorg, ten behoeve van de ontwikkeling van cultuurhistorisch beleid en ten behoeve van de behandeling van bouwplannen
- Beschermde gezichten: is er voldoende actuele kennis beschikbaar op het gebied van het beschermde gezicht, ten behoeve van de ontwikkeling van ruimtelijk en cultuurhistorisch beleid en de behandeling van bouwplannen.

Conclusie:

Bij de gemeente Schouwen-Duiveland is voldoende restauratietechnische kennis aanwezig maar deze wordt niet adequaat ingezet. Cultuurhistorische kennis in brede zin is niet verankerd in een gemeentelijke functie.

Aanbevelingen:

- Zorg voor een goede interne uitwisseling van kennis.
- Zorg voor bredere cultuurhistorische kennis.

De aanwezige restauratietechnische kennis wordt deels adequaat toegepast, maar kan sterker worden ingezet bij de begeleiding van restauraties van (rijks)monumenten. Bij ontwikkelingen in de beschermde gezichten zijn de medewerkers monumentenzorg vooral procesmatig betrokken en niet inhoudelijk.

De kennis van de wet- en regelgeving wat betreft monumentenzorg en de verschillende financiële regelingen lijkt aanwezig te zijn, maar een aantal eigenaren van de bezochte rijksmonumenten heeft aangegeven veel op financieel gebied zelf te hebben uitgezocht.

De stedenbouwkundige deskundigheid en die op het gebied van de ruimtelijke ordening zijn bij de gemeente voldoende aanwezig.

De monumentenzorg in Nederland wordt op dit moment gemoderniseerd en daarbij zal de cultuurhistorie een belangrijker plaats krijgen in de ruimtelijke ontwikkelingsprocessen. Hiervoor is bredere cultuurhistorische kennis noodzakelijk, in ieder geval op een niveau dat de producten van externe bureaus kunnen worden beoordeeld. Dergelijke kennis ontbreekt op dit moment bij de gemeente Schouwen-Duiveland.

Beleid

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: heeft de overheid een beleidsvisie voor de monumentenzorg
- Beschermde gezichten: heeft de overheid een integrale ruimtelijke beleidsvisie die rekening houdt met het beschermd gezicht

Conclusie:

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft een beleidsnota voor monumentenzorg noch een ruimtelijke visie die rekening houdt met het beschermde gezicht.

Aanbevelingen:

- Verbreed de voorgenomen monumentennota en besteed daarbij ook aandacht aan de bijdrage die cultuurhistorische waarden aan ruimtelijke kwaliteit in de beschermde gezichten kan leveren.
- Overweeg de monumentencommissie een adviesrol te geven bij plannen langs de buitenranden van de beschermde gezichten of zorg op zijn minst voor afstemming hierover tussen de monumenten- en welstandscommissie.

De gemeente heeft een adequate monumentenverordening uit 2006 en is bezig deze te actualiseren op basis van de laatste modelverordening van de VNG. De gemeente heeft tijdens de inspectie aangegeven nog in 2009 een beleidsplan voor cultuurhistorie te willen opstellen. Voor die nota kiest zij echter een eenzijdige benadering. Ze wil vooral ingaan op de toeristische en economische potenties van het erfgoed en zal hiervoor een aantal beleidsuitgangspunten vastleggen. In de nota zal niet worden ingegaan op zaken als een gemeentelijke restauratiefilosofie, gebiedsgerichte monumentenzorg of de bijdrage die cultuurhistorisch erfgoed kan leveren aan ruimtelijke kwaliteit, wat juist op landelijk niveau een belangrijke ontwikkeling is.

De gemeentelijke monumenten die in de verschillende gemeenten vóór de herindeling zijn aangewezen spelen evenmin een belangrijke rol terwijl ze een belangrijke bijdrage aan het ruimtelijke beleid kunnen leveren. Sinds jaren zijn er echter alleen maar monumenten van de gemeentelijke lijst afgevoerd en er worden geen nieuwe gemeentelijke monumenten aangewezen.

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft een welstandsnota die elk jaar wordt geactualiseerd. Hierin wordt aan monumenten geen woord gewijd. Wel is er aandacht voor bijzondere gebouwen, maar op basis waarvan die als zodanig zijn aangemerkt is onduidelijk. Dit knelt des te meer omdat de gemeente zelf niet stuurt op de kwaliteit bij nieuwe ontwikkelingen maar dit overlaat aan de welstandscommissie.

Om het monumenten- en cultuurhistorisch beleid transparant te maken en duidelijk aan te geven waar de gemeente op dit gebied voor staat is een beleidsnota een adequaat middel. Daarin kan de gemeente onder andere aangeven hoe zij cultuurhistorie laat bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit binnen de gemeente, wat de gemeentelijke restauratiefilosofie is en wanneer wel en geen cultuurhistorisch of bouwhistorisch onderzoek nodig is. Ook kan zij in een dergelijk beleidsdocument duidelijkheid verschaffen over de gemeentelijke monumentenlijst en de visie van de gemeenten op de

beschermde gezichten. En ten slotte kan de gemeente de weliswaar oude, maar nog steeds actuele zichtlijnennotitie daarin opnemen.

Op dit moment fungeert de structuurvisie Zierikzee uit 2004 als structuurvisie overeenkomstig de nieuwe Wro, maar als deze wordt geactualiseerd zou eveneens moeten worden ingegaan op de beschermde gezichten. Daarbij kan dan ook beleid worden vastgesteld voor de randen van de beschermde gezichten die op dit moment vogelvrij lijken te zijn. De bemoeienis van de monumentencommissie stopt bij de grens van het beschermde gezicht, alles daarbuiten wordt beoordeeld door de welstandscommissie die uit andere leden bestaat en geen afstemming kent met de monumentencommissie. Zo kan het gebeuren dat de Erfgoedinspectie tijdens de inspectie op twee niet-passende nieuwbouwprojecten op of vlakbij de grens van de beschermde gezichten is gestuit die de waarden van de beschermde gezichten negatief beïnvloeden.

Toezicht en handhaving

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: heeft de gemeente een handhavingsbeleid op het gebied van de monumentenzorg
- Beschermde gezichten: heeft de gemeente een handhavingsbeleid op het gebied van het beschermde gezicht.

Conclusie:

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft haar handhavingsbeleid vastgelegd in een handhavingsprogramma waarin zij dat beleid inzichtelijk maakt. De medewerkers toezicht en handhaving beschikken niet over cultuurhistorische deskundigheid of restauratietechnische kennis.

Aanbevelingen:

- Zorg voor deskundig toezicht bij wijzigingen van rijksmonumenten.

Het toezicht en de handhaving wordt in de gemeente verricht door toezichthouders die niet zijn geschoold in de monumentenzorg of cultuurhistorie. Dat is voor een gemeente met 800 rijksmonumenten en 400 gemeentelijke monumenten opmerkelijk. Alleen als de toezichthouders inschatten dat monumentenkennis noodzakelijk is, schakelen zij de medewerkers monumentenzorg in. Dat houdt in dat de begeleiding van en het toezicht op restauraties afhankelijk is van de inschatting van niet op dit gebied geschoolde medewerkers. De Erfgoedinspectie is van mening dat dit risico's

oplevert voor de instandhouding van rijksmonumenten omdat juist tijdens de werkzaamheden veel authentiek materiaal ongezien kan verdwijnen.

In het *Handhavingsprogramma en handhavingsprioriteiten gemeente Schouwen-Duiveland 2009* geeft de gemeente enkele prioriteiten op het gebied van toezicht en handhaving. In het programma wordt niet ingegaan op de aanwezige monumenten, maar de gemeente meldt wel dat zij in ruimtelijke ordeningskwesties zal handhaven waar cultuurhistorische waarden aan de orde zijn. In het onlangs vastgestelde bestemmingsplan *Bebouwde Kom Zierikzee* is tevens een handhavingsparagraaf opgenomen.

Maatschappelijke meerwaarde

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: zijn de maatschappelijke meerwaarden van de monumentenzorg onderkend
- Beschermde gezichten: zijn de maatschappelijke meerwaarden van het beschermd gezicht onderkend.

Conclusie:

De gemeente Schouwen-Duiveland onderkent de meerwaarden van de aanwezige rijksmonumenten en beschermde gezichten, maar laat economische belangen regelmatig voorgaan boven de cultuurhistorische belangen.

Aanbevelingen:

- Zorg voor een zorgvuldige afweging van de cultuurhistorische en economische belangen.

De gemeente erkent de potenties van haar cultureel erfgoed. Zierikzee profileert zich nadrukkelijk als monumentenstad en de gemeente werkt elk jaar mee aan de totstandkoming van de Open Monumentendag en aan verschillende prijzen zoals voor de beste restauratie van het jaar.

De gemeente zal in haar op stapel staande beleidsnota cultuurhistorie eveneens uitgebreid ingaan op de meerwaarde van monumenten en hun historische omgeving voor het toerisme en kiest daarmee voor een uitsluitend economische invalshoek. Uit de reality check van de Erfgoedinspectie en een aantal gesprekken is gebleken dat aanwezige cultuurhistorische waarden verdwijnen doordat de gemeente regelmatig bij plannen zonder zorgvuldige afweging economische overwegingen zwaarder laat wegen dan de aanwezige cultuurhistorische waarden.

Informatieoverdracht

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: zorgt de overheid voor informatieoverdracht op het gebied van de monumentenzorg
- Beschermde gezichten: zorgt de overheid voor informatieoverdracht op het gebied van het beschermd gezicht.

Conclusie:

De informatieoverdracht binnen en buiten de gemeente wordt als voldoende aangemerkt. Een structureel overleg met de Vereniging Stad en Lande kan de communicatie verder verbeteren.

Aanbevelingen:

- Overweeg een structureel overleg met de Vereniging Stad en Lande zodat over en weer in een vroeg stadium kan worden gecommuniceerd.

De informatieoverdracht binnen de gemeente verloopt in de meeste gevallen goed vanwege de korte lijnen en het feit dat alle plannen voor rijksmonumenten en in beschermde gezichten procesmatig via de monumentenmedewerkers verlopen. Ook kent de gemeente een coördinatieoverleg waarin procesafspraken over de plannen worden gemaakt. Op de website biedt de gemeente uitgebreid informatie aan over procedures bij monumenten en aanverwante zaken. Daarnaast staat een voorlichtingsactie op stapel die specifiek wordt gericht op kennisoverdracht over beschermde gezichten.

De gerichte informatieverstrekking naar initiatiefnemers verloopt eveneens redelijk al kan deze wat betreft de financiële regelingen worden verbeterd. Met de Vereniging Stad en Lande wordt ad hoc overlegd waardoor soms in een laat stadium wordt gecommuniceerd.

Documentatie

Kwaliteitskenmerk:

- Rijksmonumenten: is de documentatie op het gebied van de monumentenzorg op orde
- Beschermde gezichten: is de documentatie op het gebied van het beschermd gezicht op orde.

Conclusie:

In de onderzochte dossiers zaten de relevante stukken en de dossiers zijn goed raadpleegbaar.

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft daarnaast vanuit de éénloketgedachte een digitaal systeem ontwikkeld waarin alle bouw-, sloop- en monumentenprocessen en de bijbehorende termijnen worden bijgehouden.

Bijlage 1: Geraadpleegde documenten

(Beleids)stukken gemeente:

Archeologiebeleid Schouwen-Duiveland
Beleidsregels 3.23 Wro
Bestemmingsplan Bebouwde Kom Zierikzee (2009)
Beleidsnota Nieuwe Landgoederen Schouwen-Duiveland (2005)
Diverse verslagen monumentencommissie (2008)
Diverse artikelen Provinciale Zeeuwse Courant en NRC (2008)
Handhavingsprogramma en prioriteiten Schouwen-Duiveland 2008
Handhavingsprogramma en prioriteiten Schouwen-Duiveland 2009
Monumentenverordening Schouwen-Duiveland 2006
Ontwerp Structuurvisie Buitengebied in beweging (2008)
Welstandsnota 2004-2007

Documenten ten behoeve van de reality check van:

- vier recent afgeronde projecten in de beschermde gezichten van Zierikzee en Brouwershaven
- twee rijksmonumentale boerderijen en vier woonhuizen.

Geraadpleegde internetsites:

www.schouwen-duiveland.nl
www.zeeland.nl
www.stad-en-lande.nl

Bijlage 2: Werkmethodiek

De Erfgoedinspectie houdt ondermeer toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988, waar het gaat om rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten.

Ten behoeve van de inspecties op het gebied van instandhouding van rijksmonumenten en beschermde gezichten maakt de Erfgoedinspectie gebruik van waarderingskaders. Een dergelijk waarderingskader geeft de contouren aan waarbinnen een inspectie plaatsvindt en bevat kwaliteitskenmerken die aangeven waaraan een goede monumentenzorg moet voldoen.

Uitgangspunt bij het waarderingskader is toetsing op de naleving van de Monumentenwet 1988 in de ruimste zin van het woord.

Opzet van de inspectie

In de gemeente worden gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen om een zo compleet mogelijk beeld van de kwaliteit van het beschermde gezicht ter plaatse te verkrijgen. Het betreft gesprekken met de portefeuillehouder en de beleidsambtenaar voor monumentenzorg, andere ambtenaren betrokken bij monumentenzorg en ruimtelijke ordening, de betreffende adviescommissie, de consulent van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de ambtenaar van de provincie, projectontwikkelaars en vertegenwoordigingen van historische groeperingen en/of buurtverenigingen.

De opzet van de inspectie is als volgt:

1. analyse van beleidsdocumenten die vooraf, op verzoek van de Erfgoedinspectie, door de gemeente zijn toegestuurd;
2. bestudering van specifieke vooraf toegestuurde documenten die betrekking hebben op enkele door de gemeente geselecteerde restauraties van rijksmonumenten en ontwikkelingslocaties in de beschermde gezichten in de afgelopen vijf jaar;
3. bezoek aan de gemeente, het houden van gesprekken ter plaatse en het bezoeken van de geselecteerde ontwikkelingslocaties;
4. het verwerken van de gegevens.

Het inspectieonderzoek leidt vervolgens tot een rapport. Dit rapport wordt eerst in conceptvorm naar de gemeente gestuurd. Na bespreking ter plaatse en verwerking van eventueel commentaar volgt een definitief inspectierapport dat aan het gemeentebestuur wordt aangeboden.

Doel van het rapport

Het betrokken gemeentebestuur krijgt een overzicht van de kwaliteit van de monumentenzorg op het gebied van de rijksmonumenten en beschermde gezichten in de gemeente, gemeten naar het moment. Het rapport kan worden gebruikt om betrokkenen te informeren, beleid bij te stellen en interne verbeteringen uit te zetten. Op deze wijze wil de Erfgoedinspectie de gemeente stimuleren een kwalitatief zo goed mogelijk monumentenbeleid te voeren.

Bijlage 3: Afkortingen

BRO	Besluit Ruimtelijke Ordening
BSDG	Beschermde stads- en dorpsgezichten
BWT	Bouw- en Woningtoezicht
DCE	Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van OCW
FGM	Federatie Grote Monumentengemeenten
fte	fulltime equivalent
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
SCEZ	Stichting cultureel erfgoed Zeeland
SEN	Stichting Erfgoed Nederland
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening (tot 1-7-2008)
Wro	Wet ruimtelijke ordening (vanaf 1-7-2008)

Colofon

Uitgave:

Erfgoedinspectie
Koninginnegracht 25
2514 AB Den Haag

Algemeen telefoonnummer	+31 (0)70 – 412 4012
Fax	+31 (0)70 – 412 4014
E-mail	info@erfgoedinspectie.nl
Website	www.erfgoedinspectie.nl

Den Haag, augustus 2009

Over de Erfgoedinspectie

De Erfgoedinspectie waakt op nationaal niveau over een belangrijk deel van het Nederlands erfgoed. Het toezicht is gericht op archeologische opgravingen, archieven bij de centrale overheid, het roerend cultureel erfgoed en onroerende monumenten.

De inspectie ziet erop toe dat de regels worden nageleefd en stimuleert verbeteringen in het behoud en beheer en een goede omgang met het erfgoed. Waar nodig treedt zij op bij incidenten en calamiteiten.

De Erfgoedinspectie valt onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De inspectie werkt onafhankelijk en stelt objectief haar bevindingen vast en rapporteert daarover. Daarnaast adviseert zij de minister over de kwaliteit en effectiviteit van de regelgeving.